

Overweging 27 juli 2014

één beeld is niet genoeg

Lezingen: 1Koningen 3, 5-12; Romeinen 8, 26-30; Matteus 13, 31-35.44-49;

In de liturgie neemt het dertiende hoofdstuk van het Matteusevangelie een belangrijke plaats in. Drie zondagen lezen we eruit. Het hoofdstuk bevat vergelijkingen over het rijk der hemelen. De ruimhartige zaaier, de zaaier van het goede zaad en het opkomende onkruid. Hier het mosterdzaad, het zuurdesem, de schat in de akker, de parelkoopman en het sleepnet.

Verschillende beelden voor één en dezelfde werkelijkheid. Waarom zo ingewikkeld? Het rijk der hemelen is op zich een tamelijk abstract begrip. Het is wel duidelijk en concreet te maken, maar dan heb je weer andere beelden en concepten nodig. Het rijk der hemelen is een richtinggevend idee voor ons handelen en hopen en het is een concept van hoe het zou moeten zijn tussen mensen en, naar wij geloven, ook is bij God. Als begrip wil het de uitdrukking zijn van de vervulling, de voltooiing zo je wilt, van onze menselijke werkelijkheid. Iedereen die in het geloof is opgevoed, weet van binnen wel wat ermee bedoeld wordt. Maar als je het moet uitleggen, dan kom je niet verder dan een aantal omschrijvingen. Je komt er niet met maar één beschrijving, je hebt meerdere beelden nodig. Enerzijds omdat het rijk der hemelen een heel rijk begrip is, en anderzijds omdat de menselijke werkelijkheid, waarvan het de eindterm is, heel veel aspecten heeft.

Misschien klinkt dit allemaal nogal vaag, maar we kunnen het wel dichterbij halen. Iedereen weet wel van binnen wat er met het voor ons leven zo belangrijke begrip liefde bedoeld wordt. Maar kunnen we ook eenvoudig met een paar woorden beschrijven wat liefde is? En als we dat al kunnen, hebben we dan de indruk dat daarmee alles over liefde gezegd is? Ik denk van niet. We beschrijven liefde aan de hand van menselijke gedragingen en naar wat het mensen doet. En dan hebben we het nog niet over de spirituele liefde en de liefde van God.

Dezelfde problemen ontmoeten we bij de beschrijving van wat vrede is en wat gerechtigheid. We zijn er niet, op geen stukken na, door vrede te benoemen als de afwezigheid van oorlog. Want hoe is het dan met de veiligheid op straat en de huiselijke vrede. En is het dan alleen de afwezigheid van dreiging, of kan het ook positief geformuleerd worden als de omgeving waarin ieder zijn en haar recht op een ongeschonden bestaan kan ontplooien?

Is gerechtigheid ook meer dan dat het goede beloond en het kwaad gestraft wordt? Heeft het ook te maken met recht verschaffen aan wie rechteloos zijn? Met recht doen aan de menselijke waardigheid? Houdt het rekening met de individuele omstandigheden waarin mensen leven en dingen gebeuren?

En het zijn precies die begrippen, liefde, vrede, gerechtigheid, die essentieel zijn voor het begrip van het rijk der hemelen. Het is dus al met al niet verwonderlijk dat het evangelie in zoveel verschillende beelden spreekt over het rijk der hemelen. De vergelijkingen hebben te maken met deze essentiële begrippen.

De parabel van het mosterdzaad spreekt van het kleine begin dat niettemin staat voor het rijk der hemelen. Onder de juiste omstandigheden groeit het uit tot een omgeving waarin vogels van verschillende pluimage zich veilig weten, zodat zij leven kunnen doorgeven aan hun jongen. Dit mag ons bemoedigen. Wanneer we in onze directe omgeving een klimaat scheppen waarin mensen zich veilig weten en kunnen ontplooien, scheppen we daar al een miniatuur rijk der hemelen.

Van zuurdesem heb je maar weinig nodig om een betrekkelijk grote hoeveelheid meel te

doordesemen waardoor het kan rijzen en bij bakken een lekker brood wordt. Daar waar Gods geest aanwezig is, ook al is het maar in enkelen, is het in staat de melige werkelijkheid te doorseden en aangenaam te maken. Zo maakt ook een beetje liefde een onaangenaam mens beter te pruimen. Waar Gods geest maar even doorbreekt verandert de sfeer al meteen. Daar wordt het rijk der hemelen zichtbaar.

Al eerder in het hoofdstuk is de vergelijking getrokken tussen de akker en de wereld en tussen de akker en het hart van de mens. In die akker van het hart en van wereld ligt het rijk der hemelen als een schat verborgen. Het rijk is dus niet veraf. Het ligt niet boven onze macht, maar onder onze voeten. Het is in de wereld op verborgen wijze aanwezig. Het is op te diepen. We hebben daarvoor geen metaaldetector nodig, maar juist een opmerkzaam hart. Om in onszelf en in de wereld de sporen van het rijk te achterhalen. Het rijk is niet iets van misschien later en ooit, maar van hier en nu. In deze wereld. En niet iets van een enkele uitverkorene, maar in het hart van iedere mens. Dat is zowel een bijzondere genade die ons gegeven is, als een enorme verantwoordelijkheid. We kunnen die verantwoordelijkheid voor de zichtbaarmaking van het rijk der hemelen in ons leven en in onze wereld niet op God afschuiven. Het is onze onvervreembare verantwoordelijkheid als mens in deze wereld die ons als woonplaats is gegeven om er het beloofde land van te maken.

Het tevoorschijn brengen van het rijk gaat niet vanzelf. We moeten daar iets voor doen en iets voor over hebben. Wat kostbaar is krijg je niet voor niets. Maar wat we hebben is voldoende om het te verwerven. Het is meer een kwestie van prioriteiten en bestedingspatroon. Wanneer we onze aandacht, onze liefde en energie spenderen aan zaken die het rijk niet dichterbij brengen, zal het niet lukken. Maar wanneer we werkelijk naar dat rijk van vrede, liefde en gerechtigheid verlangen als naar een kostbare parel, dan zullen we ons ook daarop richten en focus houden en onze gaven daarvoor inzetten. De tekst spreekt ook, zoals al eerder over het laatste oordeel. Een gegeven waar we ons niet zo thuis bij voelen. Het is ook een passief beeld. In het sleepnet wordt van alles bijeengebracht en naderhand wordt, net zoals bij het onkruid op de akker, het bruikbare van onbruikbare gescheiden. Het onbruikbare wordt vernietigd. Het rijk der hemelen werkt dus ook als een zeef die uitzift wat bij het rijk hoort en wat er niet bij hoort. Ook al vinden we dit oordeel maar niets, toch is het een vorm van gerechtigheid. Het wil echter in de eerste plaats aansporen. Ook in het sleepnet van eigen hart bevindt zich van alles wat we meeslepen in ons bestaan dat helemaal niet gericht staat op het rijk der hemelen. Vormen van haat, minachting, discriminatie, liefdeloosheid, zelfzucht zouden we moeten proberen uit dat net te halen en te scheiden van de dingen die ook in ons hart aanwezig zijn: vormen van goedheid, naastenliefde, respect voor de medemens, belangenloosheid en opofferingsgezindheid, eenvoudige en oprechte liefde, allemaal tekenen van het rijk der hemelen die in ons hart aanwezig zijn als een kiem van het beloofde land.

Het kan niet zo zijn dat het rijk der hemelen een soort asielzoekersopvangcentrum is waar een scheiding wordt gemaakt tussen wie voldoen aan de criteria om binnen te mogen en wie niet. Allen die asiel zoeken in Gods vaderland zijn mensen die verlangen naar heelheid, geborgenheid, veiligheid en leven. Dat oprechte verlangen alleen al geeft een mens een verblijfsstatus in het rijk der hemelen.

Wat Paulus daar ook over te zeggen heeft, hij zegt niet wie wel en wie niet uitverkoren zijn. Hij zegt te geloven dat God in alles het heil bevordert van wie Hem liefhebben. Zijn gerechtigheid strekt zich uit naar hen en zijn mildheid naar allen die Hem niet kunnen liefhebben. God is niet uit op scheiding, maar op transformatie van onze wereld en van ons menselijk bestaan om gelijkvormig te worden aan wie ons is voorgedaan.

Zelfs Calvijn, toch niet de meest zachtzinnige leermeester, zegt dat de predestinatie voor ons een labyrint is waar het menselijk verstand niet uitkomt. Het uiteindelijke oordeel, zo het er is, is niet aan ons.

Laat ons daarom met Salomo bidden om een opmerkzame geest. Om de wijsheid om onderscheid te maken in wat helpt Gods droom met ons te realiseren en wat niet. Vooral ook om een geest die door de oppervlakte van de dingen heen ziet naar wat iets echt is, naar wie een medemens echt is. Op te merken waar iemands verlangen nu echt naar uitgaat. Om een authentiek verlangen te herkennen en te bevestigen. Om het goede in elkaar te bevorderen, zodat we iets zichtbaar maken van die verborgen werkelijkheid in ons die we het rijk der hemelen noemen en die de vervulling is van ons diepe verlangen naar geluk, vrede, geborgenheid, verbondenheid, bevestiging en liefde. Amen.